

Skole og foreninger i bevægelse mod og med hinanden!

Muligheder og udfordringer i mødet med den åbne skole

Skole og foreningsliv i bevægelse

– introduktion til et projekt

Udviklingsprojektet *Skole og foreningsliv i bevægelse* har haft fokus på at få skole og foreningsliv til at bevæge sig mod og med hinanden med henblik på, at stadig flere børn og unge oplever glæden ved at bevæge sig i skolen og i foreningslivet.

Mere konkret har projektet, der har været i gang i perioden maj 2015-januar 2017, til formål:

- * At afdække skolereformens 'virkningshistorie' i forhold til foreningslivet.
- * At finde lokale eksemplariske skole og forenings-samarbejder, der kan være til inspiration for både foreninger og skoler.
- * At udvikle konkrete inspirationsmaterialer og værktøjer, der medvirker til at gøre det enklere for idrætsforeninger og skoler at indgå samarbejdsprojekter, hvor bevægelse og læring er naturligt integreret.

Kort om metode

Undersøgelsernes empiri stammer fra følgende undersøgelser:

Samarbejdet mellem skole og idrætsforeningerne – status efter ét år med folkeskolereformen

En landsdækkende spørgeskemaundersøgelse blev foretaget i sommeren 2015 med fokus på at afdække samarbejdet mellem skoler og idrætsforeninger.

Der blev udsendt et spørgeskema til de af DGI og DIF's idrætsforeninger, der har mindst ét medlem under 18 år, det vil i praksis sige 7720 foreninger. I alt 1612 foreninger besvarede undersøgelsen, hvilket svarer til en

besvarelsesprocent på 21 pct. Derudover blev der i denne del af undersøgelsen foretaget interviews med henholdsvis 20 skoleledere, 20 kommunale idræts- og fritidskonsulenter samt 20 bestyrelsesformænd fra idrætsforeninger.

Herudover blev der foretaget feltstudier i 24 foreninger, der har et velfungerende samarbejde med lokale skoler.

Bevægelse i skolen – hvad oplever eleverne?

Data baserer sig på en større elevspørgeskemaundersøgelse, som blev gennemført to gange, i september/oktober 2015 og igen i april/maj 2016. Formålet var at afdække udviklingen i elevers idrætsvaner og bevægelsesmønstre.

De elektroniske spørgeskemaer blev distribueret via otte kommuners¹ idræts- og fritidskonsulenter, der herefter sendte det videre til deres skoleledere med en opfordring om at være med. Skolelederne blev bedt om at få elever fra henholdsvis 3., 5., 7. og 9. klasse til at udfylde. Det resulterede i første runde i 4286 elevbesvarerelser og i anden runde i 3003 besvarerelser. 1. runde af undersøgelsen fandt sted september/oktober 2015. 2. runde blev gennemført i april-maj 2016 – m.a.o. to perioder med stort set den samme middeltemperatur. Vejret burde derfor ikke have betydning for en eventuel udvikling i elevernes bevægelsesmønstre.

Spørgeskemaundersøgelsen blev suppleret med interviews, dels med otte fritids- og idrætskonsulenter og 22 foreningsrepræsentanter i to omgange, dels med 13 elever i 3. til 6. klasse.

¹ Aalborg, Hedensted, Svendborg, Slagelse, Randers, Favrskov, Furesø og Køge Kommuner.

Indledning

”Retningen er rigtig, trykket på speederen bliver stadig kraftigere, men det gør ikke noget, hvis speederen lige får et ekstra nøk nedad”. Så kort kan man opsummere den udvikling, der har kendetegnet arbejdet med at integrere bevægelse i skolen samt udviklingen af samarbejdet mellem landets skoler og idrætsforeninger.

Efter en lidt famlende start, hvor skolerne også lige skulle have styr på implementering af en reform, hvor de skulle forholde sig til nye arbejdstidsregler og indkøbe en masse hæve-sænke-borde – og foreningerne skulle finde deres ben i forhold til en reform, som ikke vakte udelt begejstring – går det i den rigtige retning!

Mange steder rundt omkring i landet speedes der op for samarbejdet – forstået både kvantitativt og kvalitativt. Det udtrykkes i følgende tendenser:

- * På seks ud af 10 skoler er 45 minutters bevægelse en integreret del af skoledagen (Dansk Skoleidræt 2016).
- * På otte ud af 10 skoler indgår bevægelse som en del af undervisningen (Dansk Skoleidræt 2016).
- * Elever på forskellige klassetrin bevæger sig stadig mere (CUR 2016).
- * Én ud af tre elever oplever at være blevet undervist af en træner eller instruktør fra en lokal idrætsforening (CUR 2016).

Bevægelse og skoleforenings-samarbejde fylder stadig mere i elevernes hverdag, men det betyder dog ikke, at træerne vokser ind i himlen:

- * Der er store regionale forskelle på, hvor meget bevægelse fylder i hverdagen. I Region Syd angiver 83 pct. af skolerne, at eleverne får rørt sig i minimum 45 minutter. I Region Hovedstaden er tallet 40 pct. (Dansk Skoleidræt 2016).
- * De ældste elever bevæger sig signifikant mindre end yngre elever (CUR 2016).
- * Det er en udfordring at få integreret den aktive undervisning i specielt udskoling (2016).
- * Over halvdelen af eleverne angiver stadigvæk, at de ikke er blevet undervist af en træner eller instruktør fra en idrætsforening (CUR 2016).

Publikationen afspejler denne dobbelthed. I hæftet sættes der fokus på rigtig mange af de ting, som skoler og foreningsliv er lykkedes med i forbindelse med udrulningen af den åbne skole. Samtidig med stilles der også skarpt på en række af de udfordringer, som skoler, kommuner og foreningsliv står over for i arbejdet med at få speedet processen op i forhold til, at stadig flere børn og unge skal opleve en skoledag og et børne- og ungdomsliv fyldt med bevægelse.

Den lokale kreativitet er stor

Hæftet vil på en lettilgængelig og praksisnær måde introducere til noget af den viden, som vi har fået gennem udviklingsprojektet *Skole og foreningsliv i bevægelse*. Vi sætter fokus på dét, man kunne kalde do's & don'ts, når det gælder samarbejde mellem foreningsliv og skole, herunder:

- * Hvad har skolereformen haft af positive og negative konsekvenser for foreningslivet?

- * Hvordan oplever eleverne effekten af det øgede samarbejde mellem skole og foreningsliv?
- * Hvilke former for samarbejder 'virker'? Hvad er det 'anderledes', foreningslivet kan byde ind med? Hvornår oplever eleverne et møde med foreningslivet, hvor de ikke bare deltager i en aktivitet i skolen, men også får en adgangsbillet til foreningslivet?
- * Hvilken rolle spiller de ydre rammer, herunder kommunen, for samarbejdet mellem skoler og foreninger?

Projektet *Skole og foreningsliv i bevægelse* er igangsat med henblik på at inspirere og stimulere til flere og bedre lokale samarbejder mellem skole og landets idrætsforeninger.

Vi håber, at dette hæftes fokus på at få dokumenteret de gode samarbejder og modeller – foreningsaktivi-

teter i frikvartererne, det store potentiale, der ligger i at få mobiliseret foreningernes seniormedlemmer m.v. – kan medvirke til, at stadig flere skoler og idrætsforeninger får etableret samarbejder. Samarbejder, der medfører, at eleverne i folkeskolen i højere grad kommer til at opleve skoledage, der 'bevæger dem', og gerne efterfølgende får dem til at bevæge sig ind i det lokale foreningsliv.

Hvis man som læser ønsker at dykke dybere ned i projektets datamateriale, de forskellige udviklingsprojekter m.v. henvises til hjemmesiden www.skoleogforeningsliv.dk. Her er der adgang til diverse rapporter, inspirationscases m.v.

God læselyst!

*Kirsten Grube Juul & Søren Østergaard,
Center for Ungdomsstudier (CUR), januar 2017*

Elevperspektiver på den åbne skole

Den primære målgruppe for samarbejdet omkring den åbne skole er hverken skoler eller foreninger – det er eleverne! Formålet med den åbne skole er at give værdi til både den fagopdelte og understøttende undervisning og at bidrage til variation i skoledagen og til at differentiere undervisningen, så hver enkelt elevs faglige niveau udfordres (UVM, Bekendtgørelse af lov om folkeskolen, § 3, stk. 4-5).

I undersøgelsen spurgte vi ind til elevernes oplevelse af den praksis, der lokalt udfoldes som en konsekvens af skolernes og idrætsforeningernes samarbejde. Vi vil i det følgende kort introducere til en række elevperspektiver på den åbne skole i hverdagen.

Hvor mange skoler er 'åbne'?

I undersøgelsen blandt 3., 5., 7. og 9. klasses-elever spurgte vi eleverne om, hvorvidt de i indeværende skoleår (2015/2016) har haft en underviser fra en idrætsforening eller klub til at undervise dem:

	Procent
Ja, flere gange	16,5
Ja, 1 gang	19,5
Nej	40,8
Kan ikke huske	23,2
I alt	100

Tabel 1. Har du i dette skoleår haft en underviser fra en idrætsforening eller klub, f.eks. en gymnastik- eller fodboldtræner? Alle elever.

Den åbne skole er så småt ved at blive en del af hverdagen på skolerne. Én ud af tre elever (36 pct.) angiver, at de er blevet undervist af en træner/instruktør fra en idrætsforening. Som det fremgår af tabel 2, lader der til at være en vis forskel på brugen af eksterne instruktører på henholdsvis mellemtrinnet og i udskoling:

	3.-5. klasse	7.-9. klasse
Ja, flere gange	19,1	12,5
Ja, 1 gang	17,5	22,6
Nej	38,6	44,8
Kan ikke huske	24,8	20,6
I alt	100,0	100,0

Tabel 2. Har du i dette skoleår haft en underviser fra en idrætsforening eller klub, f.eks. en gymnastik- eller fodboldtræner? Fordelt på 3.-5. klasse og 7.-9. klasse. Pct.

Som det fremgår, oplever eleverne på mellemtrinnet oftere at møde eksterne instruktører end elever i udskoling. Der er flere forklaringer på dette forhold. F.eks. kan det handle om, at foreningerne har nemmere ved at introducere gode og sjove aktiviteter til børn i 3.-5. klasse, og at foreningerne er bevidste om, at chancen for at rekruttere medlemmer er større på mellemtrinnet end i udskoling. Derudover er det nok også vanskeligere at finde instruktører til at undervise i udskoling, hvor man erfaringsmæssigt typisk oplever flere uengagerede elever end på mellemtrinnet.

Hovedparten af denne form for undervisning finder fysisk sted på skolen (59,7 pct.), formentligt fordi det rent praktisk er det enkleste. Eleverne er i deres komfortzone, og lærerne kan forholdsvis nemt etablere

nogle rammer omkring undervisningen. Ét ud af fire møder med en ekstern instruktør (27 pct.) sker dog på

'udebane' – forstået på den måde, at eleverne besøger basketball- eller roklubben.

Hvad siger loven?:

§ 3. Stk. 4. Skolerne indgår i samarbejder, herunder i form af partnerskaber, med lokalsamfundets kultur-, folkeoplysnings-, idræts- og foreningsliv og kunst- og kulturskoler, med lokale fritids- og klubtilbud og med de kommunale eller kommunalt støttede musikskoler og ungdomsskoler, der kan bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål og mål for folkeskolens fag og obligatoriske emner. Kommunalbestyrelsen fastlægger mål og rammer for skolernes samarbejder, og skolebestyrelsen fastsætter principper for samarbejdet.

§ 3. Stk. 5. Som led i de i stk. 4 nævnte samarbejder kan skolens leder beslutte, at personer, der ikke er ansat ved kommunens skolevæsen, i begrænset omfang kan varetage undervisningsopgaver i folkeskolens fag og obligatoriske emner og understøttende undervisning.

Åben skole har fokus på at understøtte folkeskolens formål

Den åbne skole er en central del af folkeskolereformen, hvilket i praksis betyder, at landets folkeskoler er forpligtigede på at åbne sig op mod lokalsamfundet og at indgå i samarbejder med bl.a. de lokale idrætsforeninger.

Den åbne skole afspejler et ønske om i højere grad at få virkeligheden ind i folkeskolen og at skabe alternative læringsarenaer, der specielt tilgodeser

de børn og unge, som måske repræsenterer andre læringsstile end dem, der primært udfoldes i en gennemsnitlig dansk folkeskole – således at flest muligt lærer det, de skal.

Det er konkret målsætningen med samarbejderne, at de – med udgangspunkt i folkeskolens formål og fagenes mål – skal bidrage med pædagogisk værdi til både den fagopdelte og den understøttende undervisning, så der opnås størst mulig kvalitet og effekt på elevernes læring og trivsel.

Der er således tale om samarbejder med en klar intention, nemlig at samarbejderne skal medvirke til at understøtte skolens læringsprojekt. Det er således ikke længere i sig selv nok, at den lokale idrætsforening kommer og præsenterer en specifik idrætsaktivitet med den slet skjulte bagtanke at rekruttere nye medlemmer.

Læringsprojektet er det fælles afsæt, mens muligheden for eventuel medlemsrekruttering ikke er på skolens formelle dagsorden. I praksis er det dog sådan, at skolen anerkender, at potentiel medlemsrekruttering er én blandt flere faktorer, der motiverer de lokale foreninger i forhold til at være en del af den åbne skole. PR for konkrete foreningsaktiviteter ses sjældent om et problem. Udtrykt lidt anderledes er skolen indforstået med, at samarbejdet skal skabe værdi for begge parter.

Idrætsforeninger er også med til at understøtte andre fag end idræt

Det er oplagt, at idrætsforeninger byder ind med aktiviteter som en del af idrætsundervisningen, men som det fremgår af tabel 3, er det dog ikke altid tilfældet. Samarbejdet med skolen er ikke kun knyttet til idrætsfaget.

	Procent
I idrætstimen	65,2
I et andet fag end idræt	19,2
På en fælles motions- eller idrætsdag	14,4
I løbet af en temauge	7,7

Tabel 3. *Hvornår foregik undervisningen? Der kunne sættes flere krydser. Alle elever.*

To ud af tre elever (65,2 pct.) angiver, at undervisningen med en ekstern instruktør fandt sted i løbet af en idrætstime. Interessant er det dog, at 19,2 pct. af eleverne angiver, at idrætsforeningen er med til at understøtte et andet fag end idræt². Hver femte elev af de elever, der er en del af den åbne skole, oplever altså, at de eksempelvis kan lære matematik ved at beregne ballistiske baner på udspark eller fysik ved at opleve trykforskelle, når man dykker.

Foreningerne er med på dagsordenen

Fire ud af 10 foreninger angiver i foreningsundersøgelsen, at de har aktiviteter, der understøtter skolernes læringsdagsorden. Blandt foreningerne er der generelt stor tro på egne evner i forhold til at kunne medvirke til at løfte det faglige niveau, når det gælder idrætsundervisningen.

Interviews med skolelederne indikerer dog, at de oplever situationen lidt anderledes. De peger på, at foreningerne ofte byder ind med aktiviteter uden en bagvedliggende pædagogisk og didaktisk tænkning. Dette anses dog ikke i sig selv som problematisk, da det er skolens ansvar at sikre, at der er opstillet læringsmål m.v. Foreningernes ansvar er primært at få idéen og have ressourcer til at gennemføre aktiviteten.

² Det var ikke muligt at bede eleverne om at skelne mellem andre fag og understøttende undervisning.

Instruktører fra lokale idrætsforeninger kan 'noget'!

Hvad er 'effekten' af eksterne instruktører i undervisningen? Tabel 4 giver en indikation af elevernes oplevelse af mødet med en ekstern instruktør:

	Procent
Det var sjovt	71,0
Det var sjovt at prøve en anden idræt end normalt	45,7
Jeg lærte mere, end jeg normalt gør	35,6
Jeg fik lyst til at dyrke den idræt, vi blev undervist i	21,8
Det var kedeligt	4,8

Tabel 4. *Hvordan oplevede du at blive undervist af nogen fra idrætsforeningen? Der kunne sættes flere krydser. Alle elever.*

Undersøgelser viser, at eleverne ofte har en god oplevelse af at blive undervist af trænere og instruktører fra en idrætsforening. Det giver et 'sjovt afbræk' fra hverdagens rutiner (Pless & Kofoed 2016). Undersøgelsen understøtter dette, da 71 pct. af eleverne oplever, at det var sjovt med en ekstern underviser.

Men noget tyder på, at det ikke bare handler om, at de eksterne instruktører opleves som et sjovt afbræk. Undersøgelsen indikerer nemlig, at en gruppe elever også oplever, at de lærer mere. Hver tredje af de elever, der er blevet undervist af en ekstern instruktør, angiver, at de 'lærte mere, end de normalt gør' (35,6 pct.).

I interviewene fortæller eleverne om, at det er "sjovt at prøve noget, man ikke har prøvet før", hvis man vel at mærke er tryk ved det. Og så er det bare godt at prøve noget nyt: "Det er fedt, at vi får rigtig undervisning af en, der har styr på det. Og så er det jo bare lige, om man har interessen for det eller ej. Men det er fedt at prøve noget nyt" (piger, 6. klasse).

Foreningen behøver ikke vente på, skolen ringer

I foreningsundersøgelsen fremgår det, at hvis man ser på, hvem der tager initiativet til samarbejdet, så er det i fire ud af 10 tilfælde foreningerne, der har kontaktet skolen. En lige så stor andel af samarbejderne er etableret som et fælles initiativ.

Skolen har taget initiativet i 14 pct. af samarbejderne, mens kommunen har taget initiativ i de resterende seks pct. af samarbejderne. Selvom den åbne skole er en 'skal-ting' på skolernes dagsorden, så opstår en del samarbejder, fordi det er en 'vil-ting' på foreningernes dagsorden.

Det aktuelle samarbejde har stadig karakter af eventsamarbejde, men det ændrer sig stille og roligt

Flertallet af samarbejder er knyttet til enkeltstående begivenheder, men en voksende andel af specielt de nye samarbejder er kendetegnet ved at være et mere kontinuerligt samarbejde, hvor foreninger over længere tid er engagerede i skolen og byder ind i forhold til skolernes læringsdagsorden. Det gælder ikke kun i forhold til idrætsundervisningen, men også i forhold til andre fag og i forhold til at arbejde med elevernes trivsel.

Mere end blot gammel vin på nye flasker!

35 pct. af foreningerne angiver, at de har samarbejder med skolerne, og 12 pct. angiver, at samarbejderne er under etablering. Det betyder i praksis, at 751 af foreningerne i undersøgelsen har et samarbejde med en skole.

Det er med afsæt i undersøgelsen muligt at sige, at minimum 10 pct. af landets idrætsforeninger har indgået – eller er ved at indgå – et samarbejde med en skole. Undersøgelsen viser, at der er i skoleåret 2014-2015 blev indgået ca. 300 nye samarbejder mellem skoler og foreninger. Der er ikke noget, der indikerer, at der er indgået færre nye samarbejder i skoleåret 2015-2016 – snarere tværtimod.

Foreningerne har primært positive erfaringer omkring samarbejdet

Ud af de 35 pct. af foreningerne, som aktuelt har et samarbejde, angiver 76 pct., at de enten er tilfredse eller meget tilfredse med samarbejdet. Relativt set oplever foreningerne altså, at det igangværende samarbejde giver mening set fra et foreningsperspektiv, selvom det kun i begrænset omfang resulterer i flere medlemmer.

Blandt de elever, der er blevet undervist af en ekstern underviser, begynder mere end hver fjerde elev til den idræt, de er blevet introduceret til

Vi bad eleverne angive, om de er begyndt til en idræt, som de har 'lært at kende'³ i skolen. I 1. runde angav 28 pct., at de er begyndt til en idræt, som de blev introduceret til i skolen. I 2. runde er 26 pct. begyndt at dyrke den idræt, de blev undervist i af en ekstern underviser. Undersøgelsen indikerer således, at mere end hver fjerde elev af dem, der er blevet introduceret til en ny idræt i skolen, rent faktisk vælger at begynde til denne idræt i fritiden.

Når man ser på hvilke elever, der påbegynder en ny aktivitet som konsekvens af deres møde med en ekstern underviser, er det næppe overraskende primært de yngste elever, der angiver dette:

	Ja	Nej	Ved ikke	I alt
3.-5. klasse	34,9	45,6	19,5	100
7.-9. klasse	12,8	76,3	10,9	100

Tabel 5. Har undervisningen betydet, at du er gået i gang med at dyrke den idræt, han/hun fra foreningen eller klubben underviste i? Fordelt på 3.-5. klasse og 7.-9. klasse. Pct.

En af ud tre elever i 3.-5. klasse har haft besøg af en ekstern instruktør. Af dem er der 34,9 pct., der har valgt at begynde at gå til den idræt, de er blevet introduceret til – med andre ord i 'runde tal' – lidt mere end én ud af 10 i den samlede elevgruppe. Tilsvarende gælder det, at ud af de 37,1 pct. elever i 7.-9. klasse, der er blevet undervist af en ekstern instruktør, er 12,8 pct. gået i gang med at dyrke den pågældende aktivitet – med andre ord ca. fire pct. af eleverne.

Der er mange plausible forklaringer på denne store forskel i forhold til hvor mange af eleverne, der bliver rekrutteret til de idrætter, de bliver introduceret til.

For det første er eleverne i 3.-5. klasse i en fase, hvor de genovervejer den aktivitet, de aktuelt er en del af (Pilgaard 2016). For det andet er de ældre elever på vej til at forlade foreningslivet. Hertil kommer, at foreningernes aktiviteter i forhold til de ældste klasser ofte har karakter af events, mens aktiviteterne målrettet de yngste elever i højere grad har karakter af forløb, som viser sig at fungere væsentligt bedre, hvis sigtet med foreningens engagement er rekruttering af nye medlemmer (Juul & Østergaard 2015).

Blandt de elever, der er blevet undervist af en ekstern underviser, begynder mere end hver fjerde til den idræt, de er blevet introduceret til.

3 I første undersøgelsesrunde lød spørgsmålet: Er du begyndt at gå til en idræt, som du har lært at kende i skolen? I anden undersøgelsesrunde lød spørgsmålet: Har undervisningen af en underviser fra en idrætsforening betydet, at du er gået i gang med at dyrke den idræt, han/hun fra foreningen eller klubben underviste i?

Folkeskolereformen har ikke medført, at andelen af foreningsaktive børn og unge er faldet, men den har sandsynligvis medvirket til, at børn og unge er aktive i færre foreninger

Da folkeskolereformen blev lanceret, var der en del foreningsfolk, der annoncerede, at reformen ville betyde, at børn og unge ville forsvinde ud af foreningslivet. De fik heldigvis ikke ret i den antagelse.

Af undersøgelsen *Danskernes motions- og sportsvaner 2016* fremgår det, at procentdelen af foreningsaktive børn og unge i 2016 ligger på samme niveau som i 2011 (Pilgaard & Rask 2016). Hvis vi ser på én af de medlemsgrupper, som foreningslivet traditionelt har haft sværest ved at fastholde, nemlig elever i udskoling, er der heller ikke noget, der tyder på, at procentdelen af foreningsaktive unge er faldet. Seks ud af 10 elever i 7.-9. klasse er foreningsaktive i såvel 2010 som i 2015 (Juil & Østergaard 2016).

Der er således ikke noget, der indikerer, at skolereformen har en hverken negativ eller positiv indflydelse på andelen af danske børn og unge, der dyrker idræt i foreningsregi.

Når en gruppe af foreninger oplever et vigende medlemstal, hænger det i nogen grad sammen med, at børn og unge i dag dyrker færre idrætsaktiviteter. En del af forklaringen på denne udvikling er bl.a., at flertallet af udøvere i dag træner mindst tre gange om ugen (Pilgaard & Rask 2016). Det betyder i praksis, at det er svært at kombinere med andre træningsintensive idrætter. Hertil kommer, at hverdagen for specielt de ældre elever generelt er blevet lidt mere presset som følge af folkeskolereformen. Noget, disse elever fra 8. klasse sætter ord på:

– *“Tre dage om ugen får vi fri kl. 15.30, og så er det direkte fra skole til træning. Så kommer jeg hjem kl. 19.30, tager en slapper, spiser noget, sætter mig og laver lektier i to timer.”*

– *“Jeg synes, at man er meget presset i sin fritid med den nye skolereform. Eller dét, som skulle have været fritid. Der er sindssygt mange lektier, og man kommer i forvejen sent hjem fra skole. De længere skoledage gør bare, at vi ikke rigtig har så meget fritid, hvor man er sammen med venner, som man ikke træner med. Altså, den dér rigtige fritid. Hvis nu jeg havde fri kl. 14.00, så kunne det godt være, at jeg ville tage hjem til en ven og så tage til træning derfra. Men det kan jeg på ingen måde nå nu. Vores hverdag er blevet meget stram” (dreng, 8. klasse).*

I en presset hverdag med længere skoledage og stort set lige så mange lektier som før reformen, ser det ud til, at især de ældste elever skærer ned på antallet af aktiviteter. Det gælder især dét, man kunne kalde de sekundære aktiviteter. Det er i praksis ofte aktiviteter, med hvilke udøverne har den korteste historie og/eller laveste træningsfrekvens (Juil & Østergaard 2016).

Skeptikerne fik således ikke ret i deres antagelse af, at folkeskolereformen ville betyde, at færre børn er foreningsaktive, men skolereformen må formodes at være én blandt flere årsager til, at børn og unge er aktive i færre aktiviteter.

Hvilke idrætter begynder de til?

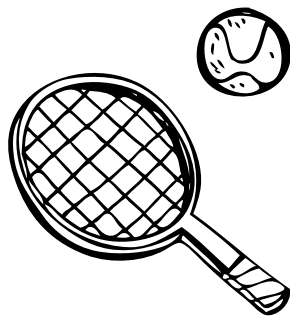
Når man ser på hvilke nye idrætter, eleverne bliver aktive indenfor, tegner der sig et ret klart mønster. Eleverne vælger typisk at begynde til de mere traditionelle idrætter som f.eks. fodbold og håndbold (68 pct.). En naturlig forklaring på dette er, at de traditionelle idrætter, qua deres størrelse og geografiske udbredelse, naturligt fylder mest i den åbne skole. Alligevel er det værd at hæfte sig ved, at ca. hver tredje elev i den gruppe, der introduceres til en ny idræt i skolen, begynder til en 'nicheidræt'. Blandt eleverne i 9. klasse, er det faktisk flertallet, der vælger at blive aktiv inden for en såkaldt 'nicheidræt':

	Store idrætter	Mindre idrætter
3. klasse	78	22
5. klasse	67	33
7. klasse	65	35
9. klasse	46	54

Tabel 6. Er du i din fritid begyndt at dyrke en ny idræt, som du har lært at kende henne i skolen? Fordelt på klassetrin. Procent.

I forbindelse med den åbne skole er der et rekrutteringspotentiale for både de store traditionelle idrætter og mindre, mere 'nicheagtige' idrætter – 70/30 i de store idrætters favør. Dette forhold ændrer sig i takt med, at eleverne bliver ældre.

Tallene taler sit eget tydelige sprog. De mindre idræt-

ter har kun i begrænset omfang været ude og profilere deres idrætter. Alligevel er det sådan, at én af ud af tre af de elever, der er gået i gang med at dyrke en ny idræt, efter at de er blevet introduceret til denne af en ekstern instruktør i skolen, er gået i gang med at dyrke en mindre idræt som f.eks. basketball, volleyball eller fægtning.

Der er altså et potentiale for de mindre idrætter. Hvis de vælger at satse på den åbne skole, kan de få udvidet deres rekrutteringsbasis betragteligt.

Børn, specielt drenge, og forældre er forholdsvis konservative, når det gælder valg af idrætsaktiviteter. Børn vil gå til det, de kender, og forældre sender i vid udstrækning deres børn til dét, de selv har gået til. Når eleverne møder en ny aktivitet på skolen, går aktiviteten imidlertid fra eksotisk til kendt. Instruktøren bliver til Peter eller Karina, og det vil være de samme trænere, som de også kan møde i den lokale forening. Den aktivitet, som tidligere var en teoretisk mulighed, bliver en konkret mulighed, som eleverne overvejer at vælge til.

En stor gruppe af elever i 3.-5. klasse vil stadig vælge det kendte. Det handler ikke kun om den konkrete aktivitet, men det afspejler også en strategi i forhold til at håndtere en bestemt fase i deres liv. I overgangen fra indskoling til mellemtrinnet handler det for en stor gruppe af elever om ikke at være anderledes, og de søger derfor de samme fritidsaktiviteter som flertallet (Grube & Østergaard 2013).

Potentialet er stort blandt de ældste elever

Potentialet for de mindre idrætter vokser i takt med, at eleverne bliver ældre. Særligt to segmenter er op-lagte målgrupper for de mindre idrætter:

- * Elever, der har fravalgt de traditionelle idrætter, og som overvejer, om de skal forblive i foreningsidrætten eller søge ind i mere selvorganiserede motionsformer.
- * De ca. 20 pct. af eleverne, der – af forskellige årsager – aldrig rigtig er kommet i gang med foreningsidræt.

Når man er 12-13 år gammel og gerne vil i gang med en ny idræt, er mulighederne begrænsede, hvis man vender blikket mod fodbold, håndbold og andre større idrætter. Her er de andre allerede 1000 timer foran! Sådan kan det også være i de mindre idrætter. Forskellen er blot, at man i mange af de mindre idrætter tager imod alt 'med puls'. Samtidig vil de trænere,

de vil møde i de mindre idrætter, ofte selv dyrke den pågældende idræt på et rimeligt højt niveau. De vil dermed være på et højere idrætsfagligt niveau end f.eks. forældretræneren i den lokale fodboldklub. På den baggrund vil de i højere grad have mulighed for at instruere de nye udøvere på en sådan måde, at de forholdsvist hurtigt når op på et niveau, der gør, at de f.eks. kan deltage i konkurrencer uden at falde igennem.

Det er dog ikke nok blot at præsentere sin idræt – og så kommer de nye medlemmer væltende ind i foreningen – det skal gøres på den rigtige måde! Heldigvis er der ikke kun én rigtig måde. Der er mange. I det følgende vil vi introducere til en række af de modeller, som skoler og foreninger har oplevet, er med til at skabe god bevægelse i skolen – og som også har betydet, at der er elever, som bevæger sig ind i foreningslivet.

For det store flertal af landets idrætsforeninger har skolereformen ikke haft den store betydning i hverdagen

Interviews med en række foreningsformænd tyder på, at folkeskolereformen kun har marginal betydning i hverdagen for en stor gruppe af foreninger. Det gælder for det første ændrede rammebetingelser i hverdagen. For det andet i hvilket omfang man i foreningslivet prioriterer samarbejdet med skolen i en ofte hektisk foreningshverdag, hvor man også skal finde en dommer til U14-kampen på søndag.

For skolerne er den åbne skole en 'skal-opgave'. Det er det ikke for foreningerne, som forbeholder sig retten til at have andre prioriteringer.

At det er en begrænset andel af landets idrætsforeninger, der i hverdagen oplever konsekvenserne af skolereformen, understøttes af undersøgelsen blandt de 1612 foreninger med børne- og ungdomsaktiviteter. Her fremgår det, at:

- * 24 pct. har ændret deres træningstider.
- * 27 pct. angiver faldende medlemstal som konsekvens af skolereformen.
- * 17 pct. angiver, at de har fået begrænset deres adgang til faciliteter.

Reelt er det sådan, at én ud af fire af de foreninger, der er med i undersøgelsen, oplever negative konsekvenser af skolereformen.

Det er primært de større foreninger, der oplever sig pressede af skolereformen! Men det er også de store foreninger, der byder ind, når det gælder samarbejde

Når vi ser på, hvilke foreninger, der oplever, at de er specielt udfordrede, er der ikke den store forskel på, hvorvidt man er en forening i de store byer eller på landet, eller om man primært tilbyder henholdsvis individuelle idrætter eller holdidrætter.

Til gengæld ser foreningsstørrelse ud til at have betydning. Store foreninger med over 400 medlemmer under 18 år og dermed mange hold, træningstimer, aktiviteter og trænere føler sig naturligt i nogen grad mere pressede end mindre foreninger med et mindre aktivitetstilbud. Der er stor forskel på, om man skal finde trænere til 30 hold, eller om man skal finde trænere til seks hold – og dermed også stor forskel på i hvilket omfang, man oplever, at skolereformen har betydning for det konkrete arbejde med at finde trænere.

Samtidig med at de store foreninger kan opleve, at de er mere pressede end små foreninger, så er det dog også store foreninger, der på grund af flere ressourcer indgår i kontinuerlige samarbejder med skolerne.

Bevægelse gør eleverne klar til undervisningen og skaber større koncentration

Elevundersøgelsen viser, at eleverne i foråret 2016 bevæger sig oftere og i længere tid ad gangen end i efteråret 2015. Bevægelse er kommet på dagsordenen på landets skoler! Vi spurgte eleverne om, hvad de får ud af at bevæge sig i løbet af skoledagen. Udbyttet ligger generelt på samme niveau i de to undersøgelsesrunder – se tabel 7.

Det store flertal af eleverne angiver, at det i løbet af en stadig længere skoledag er godt med en pause. Syv

ud af 10 elever angiver, at bevægelse gør dem mere klar til undervisningen i f.eks. matematik eller dansk. Eleverne oplever altså, at et spil rundbold eller en anden fysisk aktivitet gør dem mere 'klare i hovedet', når de senere skal modtage anden form for undervisning, hvor de skal koncentrere sig eller fordybe sig. Foreningsaktiviteter i f.eks. frikvarteret er således ikke blot en tryk arena, hvor elever kan blive introduceret til en ny mulig fritidsaktivitet – de er også med til at booste elevernes lyst og evne til at lære.

	Procent Oktober 2015	Procent Maj 2016
Det er godt at få en pause	-	93,2
Jeg er mere klar til undervisningen i skolen, f.eks. matematik eller dansk	70,1	68,8
Jeg kan bedre koncentrere mig	-	67,6
Jeg kommer i bedre form	53,6	53,4
Jeg får lyst til at dyrke mere idræt	53,0	51,5

Tabel 7. Hvad får du ud af at bevæge dig i løbet af skoledagen? Ja-besvarelser. Alle elever. Procent.

! Aktiv undervisning er sjovt, er et godt break, og man lærer – som regel – noget!

Det har gennem længere tid været kendt, at bevægelse har betydning for evnen til at lære og anvende ny viden. Dét, at vi bruger kroppen og vores sanser medvirker til at forankre ellers abstrakte begreber. Senest har en ny ph.d.-afhandling vist, at elever, der arbejder med aktiv matematik, får et væsentligt større udbytte end elever, der modtager mere traditionel undervisning (Nielsen 2016).

Vores elevundersøgelse viser, at hver fjerde elev oplever bevægelse i undervisningen dagligt eller mere end to gange om ugen. Ca. halvdelen af eleverne (45,8 pct.) oplever bevægelse i undervisningen minimum én gang om ugen. Det er ikke nok at få integreret bevægelse i undervisningen. Eleverne skal også helst opleve, at de får noget ud af undervisningen! Tabel 8 giver en indikation af udbyttet blandt de elever, der bevæger sig i forbindelse med undervisningen.

Det store flertal af elever sætter pris på bevægelse i undervisningen. Flertallet oplever, at det er sjovt og er et kærkomment break i løbet af en lang skoledag, mens en mindre gruppe angiver, at de lærer mere, end de normalt gør.

En del af tænkningen omkring bevægelse i undervisningen er at udvikle formater, der understøtter forskellige læringsstile og arenaer, således at flest mulige lærer mest muligt. At kun ca. én ud af tre elever angiver, at de lærer mere, bør således ikke give anledning til bekymring. Omvendt kunne tallet måske pege på den udfordring, der ligger i at udvikle bevægelsesaktiviteter, der også udfordrer dem, der i forvejen trives med en mere traditionel tilgang til undervisning.

	Procent maj 2016
Det er sjovt	75,7
Det er et godt break i undervisningen	55,2
Jeg lærer mere i undervisningen	31,1
Det har jeg ikke tænkt over	10,1
Det virker mærkeligt	5,5
Det ved jeg ikke	4,2
Det er spild af tid	4,0

Tabel 8. *Hvad synes du om at bevæge dig i løbet af undervisningen?* Der kunne sættes flere krydser. Procent.

Fra event til forløb

– introduktion til en række funktionelle modeller for samarbejde mellem skole og foreningsliv

Lokalt samarbejder skoler og idrætsforeninger om forskellige aktiviteter og tematikker, men helt overordnet kan samarbejderne deles op i to kategorier:

'Eventsamarbejder' med fokus på at stimulere elevernes bevægelsesglæde og introducere dem til en specifik idræt. 19,5 pct. af eleverne møder den åbne skole i denne version 1.0.

Kontinuerlige samarbejder med fokus på læring og bevægelse for bestemte målgrupper. 16,5 pct. af eleverne oplever den åbne skole i denne version 2.0.

Der er naturligvis en lang række samarbejder, der går på tværs af kategorierne.

Vi vil i det følgende kort introducere en række modeller for samarbejder, vi enten har mødt eller har været med til at udvikle som en del af projektet. Hvis du er interesseret i at læse mere om de konkrete erfaringer med de enkelte modeller, kan du gå ind på www.skoelogforeningsliv.dk, hvor der ligger konkrete cases, der illustrerer, hvordan de enkelte modeller er blevet udrullet lokalt.

Trivsel, bevægelsesglæde, teambuilding og idrætsintro – eventsamarbejdet

Det er onsdag, og en klasse fra Nymarksskolen ankommer glade til hallen. De unge bliver inddelt i fire hold på fire forskellige stationer. Efter instruktøren Jacob har givet en fælles introduktion til alle stationer, overtager skolens lærere tre af aktiviteterne, mens Jacob tager styringen ved den fjerde station i springsalen.

Ved en af stationerne giver to piger hinanden 'high-five', efter det er lykkedes for den ene at lave et perfekt spring på trampolinen. Et andet sted i salen kan man høre en pige råbe: "Ej, hvor flot, Maria, det kan jeg slet ikke, det der!", mens det lykkes en dreng et tredje sted i

hallen efter fjerde forsøg at komme rundt i en salto: Han griner stolt til en af sine klassekammerater. Der er ingen tvivl om, at eleverne har det sjovt.

Efter at have rullet rundt på en madras i lang tid, pointerer en pige, hvordan det at springe med klassekammeraterne – udover at være sjovt – også kan bidrage til andre ting: "Man ser bare hinanden på en helt anden måde. I skolen har jeg for eksempel ikke valgt sport, så der ser jeg ligesom ikke, hvordan de andre er, når de dyrker sport. Så ja, her får man hinanden at se på helt andre måder".

Eventsamarbejder i praksis

Flertallet af samarbejder mellem skole og foreninger kan kategoriseres som såkaldte eventsamarbejder. Nedenfor angives en række typiske eksempler på eventsamarbejder:

	Beskrivelse
Idrætsintroduktion	F.eks. 'Håndboldkaravane' eller 'Pigeraketten'. Forbund eller foreninger tager rundt til skolerne for at introducere til specifikke idrætsgrene.
Stævner	Foreningen hjælper skolen med at afholde stævnedage. Dette kan foregå enten på skolen eller hos foreningen.
Konsulentbesøg	En person fra foreningen tager ud på skolen og rådgiver i forhold til, hvordan skolens faciliteter kan bruges til bevægelse, samt hvordan man kan bruge bevægelse i undervisningen. Ses typisk hos foreninger med ansatte.
Foreningsbesøg	Eleverne introduceres til en specifik aktivitet i foreningens lokaler, fordi aktiviteten kræver 'specielt udstyr' – typisk springcenter, svømmehal, boksering m.v.
Idrætsdage	Foreningen medvirker til motionsdag på skolen. Nogle steder overtager foreningerne al undervisning denne dag, således at skolen kan anvende dagen til mødeaktivitet. Andre steder foregår det i et samarbejde med skolens lærere.
Idrætsundervisning	Foreningen deltager i en enkelt idrætstime. Formålet er her at præsentere eleverne for idrætten. 41 pct. af de adspurgte foreninger indgår i sådanne samarbejder.

Tabel 9. Forskellige former for eventsamarbejder.

Fokus for eventsamarbejder – der, som betegnelsen angiver, har karakter af enkeltstående afsluttede forløb – er ofte at præsentere eleverne for foreningens idræt. Derfor er det primært foreningsinstruktørerne, som står for tilrettelæggelse og gennemførelse af idrætsdagen eller idrætsundervisningen. Der opstår derfor i de fleste tilfælde ikke reelle samarbejder mellem lærerne og de frivillige fra foreningerne. Det vil sige, at man sjældent diskuterer rammerne og typisk ikke har en dialog omkring læringsmål.

Eventsamarbejder kan i det fleste tilfælde karakteriseres som en forenings PR-aktiviteter på den lokale skole og eventuelt som et afsæt for et mere kontinuerligt samarbejde med skolen. Det kræver dog, at der medvirker repræsentanter for skolerne. Virkeligheden er dog stadig en del steder, at man benytter muligheden for at samle lærerne til andre aktiviteter, når der kommer eksterne instruktører. Samarbejdet med idrætsforeningen bliver her en praktisk ressourceforanstaltning for skolen i forhold til dens øvrige arbejde og ikke en måde, hvorpå eleverne nødven-

digvis får et højere udbytte af undervisningen, som egentlig er det centrale i tanken om den åbne skole.

Seks ud af 10 samarbejder (63 pct.) i foreningsundersøgelsen har vist sig at være eventsamarbejder i form af idrætsundervisningsbesøg, stævneafholdelse og idrætsdage. En del af disse samarbejder udspringer ikke af folkeskolereformen, men er blot en udbygning af samarbejder, som har eksisteret gennem en årrække.

Det er vanskeligt at argumentere for, at eventsamarbejdet afspejler intentionen med den åbne skole – og så alligevel ...

Reelt er det vanskeligt at argumentere for, at eventsamarbejder skal forstås som en del af den åbne skole. Som oftest er der ikke tale om et reelt samarbejde, og i mange tilfælde gør foreningerne 'blot' det samme, som de gør efter kl. 15.

Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at events kan være med til styrke trivslen i en klasse. Interviews med lærerne peger på, at et idrætspædagogisk veltilrettelagt idrætsevennt ofte fungerer som en god teambuilding- og trivselsaktivitet, fordi det medvirker til at rokke ved hierarkierne i klassen.

I foreningerne er man ret opmærksomme på, at event-samarbejdet sjældent afføder nye medlemmer. Derfor er der også, ifølge foreningerne, helt andre fordele ved samarbejderne:

- * Events er med til at stimulere børns og unges almenne bevægelsesglæde og styrke trivslen i klassen.
- * Events træner eleverne i at være uden for deres komfortzone.
- * Events er med til at dygtiggøre idrætslærere (hvis de er til stede!).
- * Foreningen er en del af et lokalområde, hvorfor det også er naturligt, at man byder ind med aktiviteter uden en konkret forventning om at få noget igen.
- * Eventsamarbejdet ses i en gruppe af foreninger som en mulighed for at skrive en historie med skolen og dermed også på sigt udbygge samarbejdet.

Der er en klar tendens i retning af, at foreningerne er begyndt at stille krav, når de indgår i eventsamarbejder. Det gælder især, at der følger lærere med. Hvis samarbejdet skal være med til at skrive en historie med skolen, så er det oplagt, at det kræver, at der er ansatte på skolen, som oplever eventet i praksis. Her til kommer, at man i en række foreninger er trætte af at 'opdrage' eleverne. Man vil gerne introducere til idræt, men 'opdragelsen' må lærerne tage sig af.

Fra events til kontinuerlige events

Når flertallet af samarbejder mellem skole og foreningsliv har karakter af eventsamarbejder, er den naturlige forklaring, at det for mange foreninger reelt er den eneste form for samarbejder, de har mulighed for at indgå i. Foreningen er drevet af frivillige, som ikke har mulighed for at være en del af et kontinuerligt forløb, men som – hvis de bliver varslet i god tid – kan finde tid til at medvirke i et event i tidsrummet 8-15.

I forsøget på at navigere i spændingsfeltet mellem risikoen for at eventen bliver et nedslag uden effekt, og at det er svært at finde frivillige ressourcer, arbejder flere foreninger med afsæt i dét, man kunne betegne som **kontinuerlige events**. Det er typisk tre-fire aktivitetsdage om året, hvor man introducerer den samme gruppe af elever til foreningens aktiviteter.

Eventsamarbejdet

Muligheder:

- * Det kan medvirke til at styrke trivslen i en klasse.
- * Det er som oftest muligt at finde frivillige.
- * Det er god PR for foreningen og et muligt afsæt for et tættere fremtidigt samarbejde med skolen.

Udfordringer:

- * Der er sjældent tale om samarbejder.
- * 'Outputtet' er minimalt.

Piger, der tør

– når skolen, ungdomskolen og foreningen samarbejder om at kombinere bevægelse med fagfaglig undervisning

*"Hvad betyder det, at I som piger er en del af en kultur, hvor alt skal være perfekt?" spørger Mia, en af de lærere, der underviser i valgfaget *Piger, der tør* som Nordskovskolen, Faxe Ungdomsskole og Haslev Karate Skole sammen har udviklet.*

– "Det betyder, at hele min efterårsferie var ødelagt, fordi jeg kun fik 10 i dansk," svarer Line, der går i 8. klasse.

Valgfaget *Piger, der tør* er for piger i 8.- 9. klasse og har som målsætning at arbejde med at forbedre en gruppe pigers almene trivsel, få dem ud af deres komfortzone, træne deres fysiske formåen og styrke deres faglighed.

I praksis betyder det, at pigerne hver onsdag har en blok-dag, som splittes op mellem dansk og karate. I dansk arbejder pigerne med kvinder i historien, trænes i at holde oplæg for resten af klassen, lytter til oplæg omkring det at være en god veninde og arbejder intenst med tekster til bogen *Pigeliv 2017*, som de udgiver i foråret 2017.

I karate – som foregår i en dojo iført såkaldte gi-bukser – er der fokus på at træne pigernes fysik og arbejde med disciplin og vedholdenhed. Der er også fokus på, at de skal turde gøre ting, som de fleste af pigerne ikke har prøvet før, f.eks. at de under kontrollerede forhold – forstået som polstret af puder – sparker og slår hinanden. Med jævne mellemrum suppleres disse blok-dage af 'ud af huset-aktiviteter', hvor pigerne introduceres til klatring, aktiviteter på vandet m.v.

Rykker det noget? Hvis man spørger Katrine i 8. klasse, gør det: *"Før var jeg sådan én, der aldrig sagde noget i timerne, men bare lyttede til, hvad de andre sagde. Fordi der kun er piger med hér, føler jeg mig mere tryk. Jeg begyndte hurtigt at være med i diskussioner og turde fremlægge foran de andre. Og nu siger jeg også noget i de almindelige timer og fremlægger for resten af klassen. Jeg ved ikke, hvad der er sket. Jeg har nok fået noget mere selvtillid og en tro på, at jeg godt kan – og det er ret nice!"* (Katrine, 8. klasse)

På stadig flere af landets skoler indgår idræt i andre fag end idrætsundervisningen. 19,2 pct. af de elever, der har mødt en instruktør fra en lokal idrætsforening, har nemlig mødt dem i forbindelse med andre fag:

- * American football-klubben, der kombinerer idræt og engelsk.
- * Roklubben, der kombinerer ergometer-roning med matematik.
- * Basketball-klubben, der byder ind med undervisning i amerikanske samfundsforhold.
- * Dykkerklubben, der underviser i fysik.
- * Fulton-akademiet, som kombinerer forskellige fag med fodbold: Finder skudvinkler i geometri, læser biografier om kendte fodboldspillere på engelsk, skriver stil om fodboldrelaterede emner m.v.

Ofte er der tale om lærere, der bringer passion for idræt ind i deres arbejdsliv og som regel med ret stort held. For lærerne har afsættet som regel været ønsket om en form for eksemplificeret faglighed med en underliggende intention om at nå de elever, som ikke nås gennem traditionel klasseundervisning.

Når man interviewer eleverne, er de begejstrede over, at undervisningen bliver koblet til aktiviteter, som de oplever på egen krop. For en gruppe af elever giver det mere mening at ro matematik, at snakke engelsk med den amerikanske basketball-træner, mens man dribler, eller at opleve Archimedes' lov på egen krop, når man – i samarbejde med den lokale dykkerklub – dykker ned under vandoverfladen.

Potentialet er stort

For størstedelen af trænere og instruktører er det ikke specielt naturligt at tænke idræt og fagundervisning sammen. For en lille gruppe forekommer det dog oplagt at sammentænke dét, der foregår i klassen med dét, der foregår i hallen:

- * Selvforsvars-idrætterne tænker en introduktion til japansk og koreansk kultur ind i undervisningen.
- * Fodbold tænker træning på banen sammen med oplæg i samfundsfag omkring matchfixing, 'Fodbold leaks' og korrupsion.
- * Sejlklubben tænker sejlads og meteorologi sammen.
- * Softball tilbyder en introduktion til amerikansk rundbold og amerikansk kultur.

Der er mange naturlige koblinger mellem de konkrete aktiviteter og klasselokalet, og der er heldigvis også mennesker, der tænker i disse koblinger på måder, så det også giver mening for eleverne. Det er vigtigt, at dette arbejde fremadrettet bliver højere prioriteret. Hvis foreningerne formår at skrive sig ind i en mere konkret læringsdagsorden, giver det dem en højere grad af legitimitet på skolerne.

Samarbejde med fokus på det fagfaglige

Muligheder:

- * Foreningen kommer helt ind i 'maskinrummet' – klasseværelset!
- * En gruppe af elever vil opleve, at de får lettere ved at tilegne sig viden. Det vil enten ske ved, at indlæringen bliver koblet til kropslige erfaringer, eller at de oplever en anden form for motivation på grund af deres passion for en specifik idræt.

Udfordringer:

- * Det er ikke enkelt at finde de instruktører, der har evnen til at tænke deres aktivitet tilstrækkeligt meget ud af boksen, således at aktiviteten kan tænkes ind i den fagfaglige undervisning og flugte med de fælles faglige mål.

”Have some fun’ – men ’freeze’, når jeg fløjter” – det korte idrætsintroducerende basiskursus

Det er en mandag morgen i maj, og 3. klasse på Sønderbro Skole skal i gang med et seks-ugers basketball-forløb. Børnene sidder helt stille i en rundkreds og lytter til instruktøren, Ivana. Ivana fortæller kort om forløbet, og at børnene skal ’fryse’, når hun fløjter, fordi der så er noget vigtigt, hun gerne vil fortælle eller vise.

Ivana hiver et net frem med nye farverige bolde, og så bliver der ellers leget med bolde non-stop den næste times tid.

Eleverne bliver hurtigt sat i gang med en masse boldlege. For eksempel skal der dribles med både højre og venstre hånd. Det viser sig ikke at være helt enkelt. Herefter trænes der kast og afleveringer, og så er timen gået. Instruktøren samler klassen i en rundkreds til en sidste feedback. *”I har været rigtig gode. I skal bare blive bedre til at holde fokus.”*

Sessionen afsluttes med en række spørgsmål, der har til hensigt at gøre eleverne mere bevidste omkring det mere indholdsmæssige i aktiviteten:

- ”Hvad har været det nemmeste i dag?”
- ”Hvad har været det sværeste?”
- ”Det sjoveste?”

Eleverne er med, tager spørgsmålene seriøst og kommer med gode bud. Til sidst rejser de sig op, stiller sig tæt sammen og laver et kampråb. *”Basketball!”* gjalder det.

Fra event til forløb – introduktion til det korte intensive forløb

Når en stadig større gruppe af foreninger afsøger mulighederne for at tilbyde kortere intensive forløb, tager det afsæt i, at den åbne skole ligger op til denne type af samarbejder. Det baserer sig ofte også på en erfaring af, at udbyttet af et event – i form af børnenes kendskab til aktiviteten, nye medlemmer m.v. – sjældent står mål med de ressourcer, foreningerne bruger på planlægning (Grube & Østergaard 2015).

Som regel vil der være tale om, at foreningen tilbyder en kort intensiv introduktion til en bestemt idræt – ofte et forløb, der indeholder fire-seks træningsmoduler af 1,5 times varighed. Der vil være opstillet specifikke læringsmål, og da rammen for aktiviteten er skolen, er der i forløbet ofte indtænkt mere baggrundsinfo i undervisningen: Hvor stammer aktiviteten fra? Hvor dyrkes den mest? Information, man sjældent får, hvis man tager ned i den lokale forening, hvor der i højere grad er fokus på selve aktiviteten.

Da der er tale om et længere forløb, vil der som oftest være tale om basis-pakker, der forberedes og lokalt forankres i samarbejde med lærere, som deltager i

hele forløbet. Interviews med idrætslærerne indikerer, at de i vid udstrækning sætter pris på sådanne forløb. De oplever, at langt flere elever tør være aktive i et forløb, og de oplever at få et kort efteruddannelseskursus ved at være sammen med ofte relativt dygtige instruktører.

Idrætsundervisning på en 'skal-arena'

Da der er tale om, at instruktøren skal bruge en del timer på forløbet, vil denne som hovedregel blive honoreret. Det sker enten gennem skolen eller gennem kommunale og nationale projektmidler, som foreningen søger. Instruktørerne er ofte fastansatte eller studerende. Det har den naturlige konsekvens, at de kontinuerlige forløb ofte finder sted i samarbejde med større foreninger med ansatte eller foreninger, der ligger tæt på uddannelsesinstitutioner.

Da deltagelse i idrætsundervisningen for eleverne er en 'skal-arena', bliver opgaven for foreningen at udforme idrætspædagogiske veltilrettelagte forløb, som kan rumme og motivere alle elever – også dem, der ikke naturligt gider at spille basket eller danse.

Afsættet for undervisningen er således 'laveste fællesnævner', men i og med at der er tale om et forløb, opnår eleverne en fortrolighed med aktiviteten og instruktøren. Hvis man som 10-11-årig ønsker at afprøve en ny idræt, vil det som oftest ikke være muligt at indlede karrieren på et nybegynderhold. Man bliver indplaceret på et hold med aldersvarende udøvere, som oftest har været en del af aktiviteten igennem flere år. Træneren er her fanget i spændingsfeltet mellem at tage sig af nye udøvere og samtidig stimulere dem, der har dyrket aktiviteten i noget tid. Konsekvensen er, at der sjældent er tid til, at nybegynderen får mulighed for at træne de mest basale færdigheder og generelt føler sig bagud i forhold til de øvrige på årgangen.

Det, at man i forbindelse med intro-forløb i skolen har et specifikt afsæt i 'laveste fællesnævner', ser ud til at have en god effekt i forhold til dét, man normalt vil omtale som enten idrætsfremmede børn eller sene startere. De intensive forløb betyder, at børnene langsomt og i en tryk arena, nemlig skolen, bliver introduceret til aktiviteten og eventuelt oplever at mestre simple teknikker efter fire-seks gange af 1,5 times varighed.

Kombinationen af 'laveste fællesnævner', trygge rammer, progression og dét, at man får en fortrolighed med aktivitet og instruktør, ser ud til at være nogle af de ingredienser, der skal til, hvis foreningerne skal være med til at understøtte skolens læringsprojekt.

Det korte intensive forløb

Muligheder:

- * Det er muligt at give deltagerne en fornemmelse af at mestre basale færdigheder.
- * Det er muligt at koble læringsaktiviteter på aktiviteterne.
- * Afsættet er 'laveste fællesnævner', hvilket er med til at sikre en tryggere introduktion til en idræt end den, børnene ellers ville få, hvis de dukkede op i en forening.
- * I forhold til medlemsrekruttering er denne model mere effektiv end events.

Udfordringer:

- * Det er en udfordring at finde trænere, der kan stille op fire-seks gange i træk, også selvom der er den nødvendige finansiering.

Basket til folket! – fra forløb til forening

DGI Basketball, Danmarks Basketball Forbund, BørneBasketFonden og Dansk Skoleidræt gav i oktober 2015 hinanden håndslag på, at de landsdækkende ville arbejde for at udbrede basketball i folkeskolens indskoling.

Baggrunden for projektet er, at der mangler basketball-tilbud for børn i Danmark. Derfor besluttede den brede gruppe af organisationer sig for, ved hjælp af de muligheder, der ligger i den åbne skole, at lave en målrettet indsats i forhold til klubetablering:

"I København er der eksempelvis kun to klubber, hvis man ikke skal ud i omegnsbyerne, og det er lige i underkanten for landets største by. På Fyn kan basketballklubberne tælles med kun to fingre, ligesom relativt få klubber er spredt ud over et stort geografisk område i Jylland.

Der er et stort potentiale, hvis man tænker basketball sammen med indskoling og folkeskolereform. Her har vi mulighed for at nå mange børn, som ofte er nysgerrige på nye idrætter. De kan jo ligeså godt starte med at spille basketball som håndbold, men det kræver, at de bliver præsenteret for spillet," fortæller Mads Bojsen, basketballkonsulent ved DGI Basketball og Danmarks Basketball Forbund.

Målsætningen er at starte 16 satellitklubber op over en fire-årig periode, hvor der begynder nye 20 børn pr. halvår pr. klub. Projektet er i første omgang målrettet børn i alderen 6-10 år. Projektet introducerer samtidig 'SMART-basket' – som er forkortelsen for Sjøv, Motiverende, AldersRelateret Træning – til alle de idrætslærere og andre samarbejdspartnere, der er involveret på skoler og SFO'er.

Det virker!

I København og Odense er der etableret en forening, der samarbejder med lokale skoler. Projektleder Jens Laulund fra BørneBasketFonden giver et eksempel: *"Skolen i Sølvgade er en fantastisk historie. Vi begyndte ude på skolen den 1. september og har kørt forløb i seks omgange. Her to måneder efter er der allerede 43 børn fra 0.-3. klasse, der har meldt sig ind i satellitklubben. De er delt op i forskellige hold, så der både er et drenge- og et pigehold for 0.-1. klasse og det samme for 2. og 3. klasse".*

"Alle hold kører uden problemer, der bliver betalt kontingent, og der er venteliste. Børnene spiller i Sølvgade Skoles egen hal. De yngste træner kl. 14.30 og bliver kørt direkte fra skole og til basket. Den lidt ældre aldersgruppe spiller bagefter kl. 15.30 og bliver hentet på fritidshjemmet. Når forældrene henter deres børn klokken 16.30, så har de 'fået klaret deres foreningsidræt'," forklarer Jens Laulund og fortsætter:

"Når børnene bliver ældre og forhåbentlig fortsat har lyst til at spille, så har man et samarbejde med de lokale klubber i København. En anden mulighed er også, at der er nogen, der har lyst til at overtage denne lille velfungerende satellitklub og gøre den til en selvstændig forening. Alt er klart, så det er en samlet pakke, der kan overdrages, for klubben er jo selvkørende med alt, hvad der behøves af spilletrøjer, medlemmer og kampklare hold."

BørneBasketFonden regner med, at de inden for det næste halve år starter op med foreninger i Aarhus og Aalborg: *"Og under den store forening opretter vi så små lokale satellitklubber ude på de enkelte skoler,"* siger Jens Laulund.

Klubber på skolen

Muligheder:

- * Klubber på skolen sænker barrieren for deltagelse især for de elever, der ikke er så fortrolige med foreningslivet.
- * Logistik er et stort tema i mange børnefamilier, og det, at børnene går til noget i fritiden, opleves i mange børnefamilier som særdeles velkomment.
- * Det er en gylden mulighed for de idrætter, der kan fungere inden for de fysiske rammer på en

skole. Etablering af lokale klubber gør det meget mere sandsynligt, at eleverne – så længe de kan karakteriseres som begyndere – vil fortsætte med aktiviteten.

Udfordringer:

- * Det kræver entreprenører og et specialforbund, der støtter med et administrativt apparat.
- * Det betyder, at den interaktion med elever fra andre skoler, der ofte er i en forening, er mindre udtalt.

Nu har vi både et U10 og U12-hold!

–Den åbne skole i en mindre by og en håndboldklub med stort udsyn

Tirsdag og torsdag kl. 12.30-13.10 er der gang i hallen i Glesborg. Der foregår tre aktiviteter i hallen – denne dag motorik, badminton og håndbold. Eleverne fra 4.-6. klasse på Glesborg Skole roterer hvert 10. minut, de får rørt alle muskelgrupper, og de når ikke at blive trætte af aktiviteten. Foreningen stiller med to instruktører, og skolen stiller med to lærere. Opgaverne er fordelt på forhånd, og aktiviteterne er kendetegnet ved et højt fagligt niveau, hvor instruktørerne formår at få alle med!

Projektet har kørt siden august og kører frem til sommeren 2017. Nørre Djurs HK får ikke en krone for det af skolen, men ved at satse på kreative løsninger med folk, der arbejder på skæve tidspunkter, studerende, en særdeles aktiv halinspektør m.v., lykkes det at få løst opgaven to gange om ugen. Når man spørger ind til, hvorfor foreningen har valgt at gå i gang med projektet, nævner de med det samme, at foreningen nu har spillere nok til henholdsvis U10-drenge og U12-piger, hvilket de ikke havde, før de gik i gang.

Man fornemmer dog hurtigt, at der er mere på spil: *”Som klub er vi afhængig af, at der er en skole i byen. Derfor hjælper vi selvfølgelig med at udvikle Glesborg Skole til at være en skole, som børn og forældre også i fremtiden finder attraktiv. Og så er jeg også ret sikker på, at det at politikerne oplever, at Glesborg er et aktivt lokalsamfund med ressourcepersoner, der er villige til at yde en indsats, har betydning, når de næste gang diskuterer skolelukninger”,* forklarer Henrik, en af instruktørerne. *”Og hvis der ikke er nogen skole, går det ikke godt i foreningen. Så lukker hallen, og derfor giver det også god mening for mig at være med”,* supplerer Peter, halinspektør.

I Nørre Djurs HK er der et større mål end blot at få eleverne til at spille håndbold. Åben skole handler også om at holde byen ’åben’. Derfor giver det også god mening at udbyde andre aktiviteter end håndbold. En aktiv by kræver også, at de andre foreninger trives og får nye medlemmer. I håndboldklubben håber de, at det med tiden lykkes at få andre foreninger med i projektet.

Når man går til idræt i SFO og klub – introduktion til ForeningsSFO

Der bliver smashet, cleareret og droppet på livet løs i hal- len i Nr. Felding. Ungtræneren Jonas fra 7. klasse instruerer: ”... Sidste gang viste jeg jer forskellige server, som man kan anvende, og vi arbejdede specielt med én bestemt serv. Er der nogen, der kan huske, hvilken serv jeg viste?” Nogle få rækker hænderne op. Det bliver Magnus, der viser en kort serv. ”Super, Magnus,” siger Jonas anerkendende og fortsætter: ”I dag vil vi specielt arbejde med det, man kalder en lang serv til baglinjen”. Jonas viser, hvordan serveren skal udføres. Fra sit ungtræner-kursus, som udbydes som valgfag på Nr. Felding Skole, har han taget træningsprincippet ‘Vis-forklar-vis’ med sig. Det er derfor helt naturligt for ham at vise et nyt træningsmoment flere gange, før han instruerer deltagerne. Det lyder som træning i en badmintonklub, men det er det ikke. Vi er med til en aktivitet i Forenings-SFO på Nr. Felding Skole, hvor 2.-3. klasse er i gang med at træne badminton.

Idræt i ForeningsSFO – introduktion til en model

Tanken bag foreningsSFO er, at SFO'en og idrætsforeningen – i stedet for at konkurrere om 'kunderne' – samarbejder om at give eleverne så gode fritidstilbud som muligt. Foreningerne byder ind med det, de er bedst til, det idrætsspecifikke, og SFO'erne byder ind med deres spidskompetence, nemlig det at skabe fællesskaber kendetegnet ved en høj grad af trivsel og inklusion.

Konkret tilbydes medlemmerne i SFO'en muligheden for i en periode på 10-20 uger at gå til en række idrætsaktiviteter, som er inddelt efter alder. Uanset niveau dyrker man idræt med dem, man kender i forvejen. Hver dag tilbydes to-tre idrætsmoduler: F.eks. mandag kl. 13.00: Gymnastik for 0.-1. klasse. Kl. 14.00: Badminton for 2. klasse og kl. 15.00: BMX for 3.-4. klasse.

Den konkrete instruktion står ungtrænerne fra 7.- 8. klasse for, mens pædagogerne fra SFO'en står for alt det uden for banen: Inklusion, konfliktløsning, træning med medlemmer, der har brug for social eller motorisk træning m.v.

Erfaringen med modellen, som er udviklet i Nr. Felding, men som nu anvendes på ca. 65 skoler over hele landet, er, at:

- * Andelen af idrætsaktive børn stiger.
- * Andelen af børn, der er foreningsaktive, stiger.
- * Den generelle trivsel øges markant, og børn med særlige behov angiver i højere grad, at de føler sig inkluderet.

Hemmeligheden bag succesen er nok den enkle, at når faggrupper sætter 'kunden' i centrum og giver hinanden lov til at blande sig i hinandens arbejde,

sker der en optimering af produktet. I stedet for at pædagogerne skal være fodboldtrænere, og fodboldtrænere skal være pædagoger, vælger man at arbejde

sammen, således at begge fagligheder får lov til at arbejde med det, de er uddannet til og formodentligt også bedst til!

”Husk, at der er fodbold i 12-frikvarteret” – når man kan gå til foreningsaktiviteter i frikvarteret

Vibe fra 8. klasse er rundt i 0. og 1. klasse for lige at minde pigerne om, at der som sædvanlig er ’Fodbold kun for piger’ i det lange frikvarter en gang om ugen. Vibe har fået 30 timers træneruddannelse som en del af et valgfag på Herfølge Skole og spiller fodbold i HB Køge. Og det virker! Kl. 12.00 møder 26 piger op til 30 minutters fodboldtræning og kamp i skolens ikke særligt store gymnastiksal. *”Se, om I kan vende med bolden ved at rulle den under foden,”* forklarer Vibe, mens hun viser pigerne, hvordan de skal gøre. Efter et par tekniske øvelser deles pigerne op i mindre grupper og spiller tre mod tre på små mål. På grund af den begrænsede plads spilles der intervalspil, hvor pigerne er på banen to minutter ad gangen. Tre x to minutter bliver det til for pigerne, og så ringer det ind til time. Pigerne forlader hurtigt gymnastiksalen. Røde i kinderne, med pulsen oppe og klar til dagens tredje modul.

Formålet med ’Foreningsaktiviteter i frikvartererne’, som kører fra mandag til torsdag, er, at:

- * Etablere et trygt rum, hvor eleverne kan få pulsen op.
- * Medvirke til, at eleverne får minimum 45 minutters bevægelse i løbet af en skoledag.
- * Introducere eleverne til foreningsaktiviteter i en tryk ramme.

Modellen kan i udgangspunkt anvendes af alle foreninger, der udbyder aktiviteter, der ikke er udstyrstunge, og som har udøvere i udskoling eller medarbejdere på skolen, som kan se idéen i at være med til at introducere andre til den idræt, de selv dyrker.

ForeningsSFO

Muligheder:

- * Høj deltagelsesfrekvens – også blandt dem, der normalt ikke går til idræt.
- * Bedre trivsel og inklusion på skole og i foreningsliv.
- * Trygge idrætsmiljøer med fokus på trivsel og faglighed.
- * Flere medlemmer i foreningen.

Udfordringer:

- * Udfordringen er at overføre midler mellem forskellige forvaltningsområder.
- * At instruktørerne er unge, og specielt i begyndelsen kan være lidt usikre i forhold til at udfylde rollen som instruktør.

Når dem, der har tid, tager sig tid, sker der noget! – den åbne skole, forløb og nye frivillige

En tidlig onsdag morgen går en 4. klasse fra Christianshavns Skole over til banen på Holmen. Det er klassens første gang ud af fire med rugby på morgenprogrammet, og læreren Mathilde overlader børnene til to store rugbymænd Christian Søe og landsholdsspilleren Sebastian Vernon.

Der er med det samme 'hul igennem' til eleverne, da instruktørerne kort introducerer til rugby, forløbet og rugbyklubben. Eleverne lytter, og efter nogle få minutters intro er 4.X i gang med deres første rugbykamp. Eleverne er med og kaster sig ubekymrede ned i det mudrede græs. Det er tydeligvis svært at huske det dér med at kaste bagud og at få løbet fremad på det rigtige tidspunkt. Men det er uproblematisk, for eleverne er stort set lige dårlige til at huske reglerne.

Eleverne er i gang med et forløb på fire gange, som CIK, den lokale rugbyklub, tilbyder de lokale skoler. Ankermanden i forløbene er Christian Søe, 74 år, forhenværende lærer, tidligere landsholdsspiller og med en stor passion for at formidle glæden ved rugby vi-

dere til nye generationer af spillere. Christian er blot en af de mange +65-årige, som gør det muligt at udvikle kontinuerlige idrætsintroducerende forløb som en del af den åbne skole i hele landet.

Han har nemlig en voksende gruppe af kolleger i badminton-, skyde-, kajak-, ro- fægte-, fodbold- og badmintonklubber, hvor man tænker ud af boksen, når man har skullet løse udfordringen med at skulle finde instruktører, der kan være på i tidsrummet 8-15.

Christian er meget præcis omkring, hvad der motiverer ham til at bruge mange timer på at introducere rugby til eleverne: Målet er at give eleverne en oplevelse, der gør, at rugby kommer til at fremstå som en mulig fremtidig idrætsarena for dem: *"Vi er nødt til at gøre noget som en lille sport. Hvis ikke vi kommer ud, så sker der ikke noget, for der er ikke nogen børn, der kommer til os. Så vi siger ligesom 'hej, her er vi, og vi har noget, vi gerne vil sælge til jer'. Det er som en vare, der skal sælges. Vores mål er at få nogle børn over i klubben, og hvis jeg ser nogle, der er gode til spillet, så går jeg hen og spørger dem, hvad de går til. Og hvis de går til en anden sport, så siger jeg til dem, at de skal blive ved med det. Men hvis de bliver trætte af det en dag, så skal de bare komme til os,"* fortæller Christian Søe.

Eleverne er ligeglade med, om instruktørerne er 30 eller 80 år gamle – bare de kan noget!

Christian har en lang erfaring som lærer og træner, og han har styr på eleverne, fra de kommer, til de går. For eleverne betyder alder absolut intet. De fornemmer, at Christian ved, hvad han snakker om, og de lytter! Faktisk er det sådan, at instruktørernes alder er den faktor, som betyder mindst for idrætsaktive børn

og unge. Det vigtigste er, trænerne er fagligt dygtige (Juul & Østergaard 2016).

I andre foreninger, der ikke har ansatte eller økonomi til at frikøbe instruktører, har man løst opgaven med at finde instruktører, der kan være i skolen i tidsrummet 8-15 ved at trække på studerende, ledige, folk i arbejdsprøvning m.v. Nogle vælger også, sammen med skolen, at uddanne elever i udskolingen til at tage sig af undervisningen af eleverne i henholdsvis indskolingen eller på mellemtrinnet. Kreativiteten er stor!

De nye frivillige

Muligheder:

- * At langt flere foreninger har mulighed for at byde ind på skolernes skemaer.
- * At man får dygtige, meget erfarne og ofte ret rummelige instruktører, som ofte oplever, at eleverne behandler dem med stor respekt.

Udfordringer:

- * At en del af de ældre medlemmer reelt ikke tror på, at de har noget at byde ind med.

"Det handler ikke om at springe langt, men om at kunne instruere i, hvordan man springer længst" – idræt som en del af den prøveforberedende undervisning i faget idræt

"Det er det tekniske, som er vigtigt, når I skal til eksamen. Derfor er det rigtig vigtigt, at I hører efter, når Per snakker," forklarer læreren til eleverne og fortsætter: "Det gælder jo ikke om at springe langt til eksamen. Det handler om, at I skal kunne fortælle, hvordan man gør".

Det overordnede mål for samarbejdet mellem atletikklubben og Landsgrav Friskole er at forberede eleverne til den kommende eksamen i idræt. Idrætslæreren Lotte har en ambition om, at eleverne, gennem samarbejdet med atletikklubben, får en anderledes teknisk gennemgang af atletikkens mange elementer, end hun, gennem den almindelige idrætsundervisning, ville være i stand til at give.

"For os handler samarbejdet meget om, at vi skal kunne levere den idrætsundervisning, som vi skal i forhold til den nye idrætsprøve. Der er jo bare nogle ting, som er rigtig svære at undervise i på vores lille matrikel her. For eksempel har vi ikke en atletikbane, og så må vi jo spørge os for".

Samarbejdet mellem Landsgrav Friskole og Slagelse Atletik Klub er et fint eksempel på et samarbejde, hvor atletikklubben byder ind med en specifik idrætsfaglighed, som gør, at eleverne bliver klædt på i forhold til eksamen i idræt – og reelt supplerer og medvirker til at opgradere den faglighed, som idrætslæreren besidder.

Denne type samarbejder er i udgangspunktet de mindst komplicerede for foreningerne i forhold til det indholdsmæssige. De skal nemlig gøre det, de også gør i forhold til foreningens medlemmer, nemlig undervise i en bestemt idræt.

Udfordringen er, at det kan være vanskeligt at finde instruktører, der er dygtige nok til at kunne undervise elever i 9. klasse. En del har løst udfordringen ved at inddrage 'seniormedarbejdere' i dette arbejde.

Design, sundhed, musik eller fodbold – idræt som et valgfag, der gør skolen 'udholdelig'

Mandag og fredag fra 8.00 til 9.30 står der fodbold på skoleskemaet for 30 af 120 elever i 7. klasse på Nordals Skole. De bruger skolens tilbud om fodbold som ét af fire linjefag, som eleverne kan vælge at følge et helt skoleår. Niveaulet spænder bredt fra nogle enkelte elever på eliteniveau over bredde spillere til elever, der ikke tidligere har spillet organiseret fodbold. Det mest iøjnefaldende er, at der både er drenge og piger med på valgfagsholdet.

Det har taget et års tid at få projektet op at køre, men i dag er der stort set ikke andet end små praktiske ting, der giver udfordringer. Det kører. Fodboldklubben har fundet trænere, DBU støtter projektet med penge til trænerbetaling, og skolen har lagt en del af deres mandskabsressourcer i at få søsat fodboldlinjen.

Og når man spørger eleverne om, hvad de tænker om det at 'gå' til fodbold i skolen, er de – uanset niveau – meget positive. Dels fordi de lærer nyt af nogle særdeles kompetente trænere, dels fordi fodboldtræningen medvirker til at gøre skolen mere udholdelig.

At fodbold som valgfag faktisk har betydning for elevernes trivsel, bekræfter viceskolelederen: *"Vi kan se det på vores trivselsmålinger i klasserne. For nogle af de elever, der oplever, at det måske er lidt tungt at gå i skole, er fodbold med til at give dem energi til resten af skoledagen. De bevæger sig, de har det sjovt sammen med de andre, og vi fornemmer, at det betyder, at de forholder sig mere positivt til skolen – sådan helt generelt!"*

Et fokus på idræt er et kendt fænomen i forbindelse med de såkaldte idrætsklasser og/eller eliteklasser. I forbindelse med folkeskolereformen er der stadig flere skoler, som i samarbejde med den lokale idrætsforening/-er, dels udbyder breddeidræt som et valgfag, dels udbyder en intensiv træneruddannelse.

Breddeidræt skal her forstås på den måde, at der ikke er specifikke faglige krav til udøverne, udover at de skal møde op og gøre det så godt, de kan.

Når idræt er et valgfag

I praksis udbydes faget et til to gange om ugen i et helt skoleår, og foreningen stiller en instruktør til rådighed, som sammen med en lærer eller pædagog varetager undervisningen i valgfaget. Der udarbejdes læreplaner, opstilles mål for undervisningen m.v., således at disse flugter med de faglige mål i idrætsfaget.

Udfordringen er at finde en instruktør, der formår at rumme hele spændvidden fra nybegynderen til den meget dedikerede udøver. Erfaringerne fra de samarbejder, som har været med i projektet, peger på, at modellen kræver meget tydelige instruktører, der gennem deres personlighed og faglighed formår at skabe trygge rum for både nybegyndere og erfarne. Udøvere på meget forskelligt niveau ville kun fungere meget få steder i fritidslivet, men det fungerer fint i skolen, hvor man SKAL komme, og hvor eleverne til dagligt er vant til at håndtere niveauforskelle.

Når træneruddannelse er et valgfag

Mest udbredt som valgfag er dog ikke træning i en specifik idræt, men det er en decideret træneruddannelse. Hele 13 pct. af skolerne i undersøgelsen udbyder forskellige former for træneruddannelse som valgfag og som oftest i samarbejde med DGI, DIF eller Dansk Skoleidræt. Mens Dansk Skoleidræt primært anvender lokale lærere som undervisere, er samarbejder med DIF og DGI primært bundet op på færdige koncepter som *Trænerspiren*, hvor eksterne undervisere står for undervisningen uden specielt megen interaktion med skolen.

Eleverne gennemgår typisk en uddannelse på 30 timer og har herefter 30 timers praktik, som f.eks. kan handle om at være med at udvikle idrætsspecifikke forløb i den lokale SFO eller stå for aktiviteter for mindre elever i det lange spisefrikvarter.

Tilbagemeldinger fra foreninger og skoler er ret entydige. Træneruddannelse er en succes, og der peges på følgende fordele:

- * Det udvikler ungtrænerne at skulle organisere aktiviteter og formidle fagligt stof til deltagere i aktiviteten.
- * Ungtrænerne bliver mere ansvarsbevidste og får større tro på egne evner.
- * Det gør noget ved trivslen i f.eks. frikvarteret, at yngre elever får en tættere relation til nogle af de ældre elever.
- * Træneruddannelsen gør, at man i foreningen har instruktører, som kan være en del af et længere forløb i skolen.
- * Det betyder, at foreningen har nemmere ved at rekruttere trænere til at stå for aktiviteter i foreningen uden for skoletiden.

Idræt og træneruddannelse som valgfag

Muligheder:

- * Længerevarende forløb med fokus på progression i læring.
- * God mulighed for at dyrke relationen med skolen.
- * Større trivsel, specielt blandt de elever, som 'hænger' lidt i forhold til skolen.
- * At de elever, der gennemfører en træneruddannelse, tilegner sig færdigheder i forhold til organisering, kommunikation m.v.
- * Skolen betaler for uddannelse af trænere.

Udfordringer:

- * At finde instruktørerne til de meget lange forløb.
- * At finde instruktører, der kan rumme ofte store udsving i niveauer.

Når man skal lære at holde sig inden for skiven – projekter med fokus på inklusion og integration

”Jeg fik 188 ud af 200”, lyder en begejstret drengestemme i opholdsrummet i Svinninge Skytteforening. To drenge står skiftevis og peger på forskellige scoreark på bordet – resultaterne kommenteres og overvejes, mens drengene griner lidt på skift. Jonas, idrætslærer fra den nærliggende Søbækskolen, er også til stede.

Fire andre drenge befinder sig på to skydebaner ved siden af opholdsrummet. Finn, Kaj og Carsten, tre pensionerede skytteinstruktører, går rundt imellem drengene og giver dem fifs, imens de snakker lavmeldt til dem: ”Husk at sænke skulderen lidt”, siger Finn til en af drengene, som står helt stille, lænet ind over standpladsen.

Drengen sænker skulderen og affyrer tre skud i træk. Efter skuddene sænker han geværet og kigger på skydeskiven. I ca. 10 sekunder står han helt stille og kigger frem mod sit mål, indtil han griber geværet og sigter igen. Luften er tyk af koncentration.

Eleverne på Søbækskolen, en specialscole, er i gang med det ugentlige besøg hos Svinninge Skytteforening. Der er tale om et særdeles succesfuldt samarbejde, hvor eleverne har stor lyst til at komme på besøg i foreningen: *”Drengene får selvfølgelig en oplevelse. Og så får de noget med sig, som de gerne vil opleve. Det er jo ligesom os andre. Der er nogle ting, vi godt kan lide, og hver gang vi gør det, bliver vi glade. Drengene står jo nærmest på nakken af hinanden om morgenen, inden vi skal af sted: ”Er det dig, der skal med til skydning? Er det dig? De er helt glade. De gider det rigtig godt. Og de får en rigtig god dag ud af det,”* siger idrætslæreren Jonas.

Specialskolens samarbejde med skytteklubben er blot et blandt en række samarbejder målrettet grupper med særlige behov. Det gælder f.eks. elever med diagnoser eller modtageklasser, hvor man med afsæt i selve aktiviteten reelt også får arbejdet med social træning og giver unge med særlige behov og udfordringer mulighed for at være helt almindelige, når de svinger ketchere, skyder, svømmer, klatrer eller trykker på speederen i gokarten.

Samværet omkring en almindelig aktivitet med almindelige instruktører, der behandler én som alle andre, opleves som en form for 'normalisering', hvilket godt kan være vigtigt, når man ofte ellers bliver behandlet 'specielt' eller 'særligt'.

Det interessante ved disse samarbejder er ofte, at instruktørerne ofte ikke gør tingene specielt meget an-

derledes, end de plejer – hvilket pædagogisk er vigtigt. Det virker, fordi selve aktiviteten – i dette tilfælde skydning – er skræddersyet til en gruppe elever, der har lidt problemer med at koncentrere sig og fokusere. De skal ramme en skive med ørebøffer på og pludselig kan de koncentrere sig og får måske en succesoplevelse.

Muligheder:

- * Give børn og unge med særlige behov mulighed for at blive introduceret til en potentiel fritidsarena i et tempo, der skaber tryghed.
- * Kontakt med nye medlemsgrupper.
- * Mulighed for at få midler til fx udstyr, som kan komme alle foreningens medlemmer til gode.
- * Mulighed for øget synlighed takket været det sociale ansvar, foreningen påtager sig.

Udfordringer:

- * At kunne udbyde aktiviteter, der er relevante for målgruppen.
- * At være villig til at etablere hold med færre deltagere.
- * At kunne mobilisere tilstrækkeligt antal trænere og frivillige med rette egenskaber. En udfordring en del foreninger løser ved hjælp af +65 årige medlemmer.

”Det virker jo tåbeligt, at alle foreninger skal have fat i skolelederen” – når den åbne skole fungerer som en katalysator for samarbejdet mellem foreningerne

I Fåborg har idrætsforeningerne siden foråret 2016 drøftet mulighederne i den åbne skole, herunder mulighederne for synlighed, træneruddannelse som valgfag og rekruttering af nye medlemmer. Af forskellige årsager kom man for sent i gang til, at man havde noget at byde ind med i efteråret 2016.

Til gengæld fik man tid til at drøfte tingene ordentligt. Man blev hurtigt enige om en model, hvor foreningerne sammen udvikler en åben skole-pakke, som nogle repræsentanter for foreningerne kan præsentere og drøfte med skolernes ledelse.

I forlængelse af dette blev man også enige om, at det måske ville give mening at få etableret et mere formelt forum, der kan repræsentere idrætsforeningerne i Fåborg. Processen med at finde ud af hvordan dette skal organiseres, og hvad man kan tilbyde skolerne, er man aktuelt i gang med, således at man er helt klar, når skolerne i foråret 2017 skal i gang med at planlægge skoleåret 2017-18.

Kommunens rolle i forhold til at udfolde åben skole i praksis

Som tidligere nævnt er det kun et mindretal af samarbejderne, der direkte er faciliteret af kommunen – f.eks. i form af at idrætskonsulenten har været med til at skabe kontakten eller ved etableringen af åben skole-forløb, som er obligatoriske for alle elever på bestemte årgange i kommunens skoler, som f.eks. den såkaldte Hillerød-model. Samtidig er det dog vigtigt at være opmærksom på, at forvaltninger i mange kommuner har været med til at understøtte etableringen af samarbejder gennem afholdelse af dialogmøder, hvor skoler og foreninger har kunnet møde hinanden, ved oprettelse af puljer til støtte af projekter m.v.

I dette afsnit vil vi præsentere en række opmærksomhedspunkter, som kan være vigtige at have for øje, når man fra kommunalt hold involverer sig i samarbejdet mellem skoler og idrætsforeninger.

Central økonomi og puljeordninger er vigtige

Hvis man ønsker at få en bred gruppe af idrætsforeninger til at være en del af åben skole, er det vigtigt, at der er tydelige rammer omkring økonomien i projektet. Der, hvor det klart fungerer bedst, er dér, hvor foreningerne kan søge en kommunal pulje målrettet åben skole. Gennemsigtighed, enkelhed og klare tilskudskriterier er afgørende for, at også nogle af de mindre idrætter har mulighed for at være med omkring den åbne skole.

I de kommuner, hvor man har ladet skolerne stå for at administrere pengene til udrulningen af den åbne skole, indledes samarbejdet næsten altid med en drøftelse af økonomi snarere end pædagogik, læring, trivsel og foreningsdeltagelse. En del foreninger oplever her, at pengene ofte bruges til interne aktiviteter på skolen.

For at sikre et ligeværdigt samarbejde er det – set fra et foreningsperspektiv – derfor helt afgørende, at tilskudsmidlerne administreres centralt.

Systematisk opfølgning og uddannelse

Åben skole er én blandt mange dagsordener i skolen og foreningslivet. Hvis samarbejderne skal forankres og udvikles, kræver det løbende italesættelse og uddannelse. Specielt er det vigtigt at have fokus på at hjælpe foreningerne med få tænkt deres specifikke aktiviteter ind i skolens læringsorden – og hermed hjælpe lærere og instruktører med at udvikle et fælles sprog.

Stigende polarisering i foreningslivet

I en række kommuner peger man på den stigende *polarisering mellem de foreninger, der er med i den åbne skole og de foreninger, der ikke er*. Idrætskonsulenterne oplever, at der løbende kommer nye foreninger med i samarbejdet omkring åben skole, men peger samti-

dig på en tendens i retning af, at stadig flere samarbejder har sit udspring i de samme ressourcestærke foreninger, og at eksisterende samarbejder mellem interesserede skoler og udvalgte foreninger udbygges og kvalificeres.

Foreningerne laver længere forløb med skolerne, og aktiviteterne bliver en del af årshjulet. De foreninger, der allerede 'bevæger sig', bevæger sig således mere end de øvrige. På mange måder er der tale om en særdeles positiv proces i forhold til at hæve kvaliteten, men dog i mindre grad, hvis det også er et fokuspunkt at introducere til en bred palet af idrætter!

Denne udvikling kan i nogen grad ses som en konsekvens af, at ressourcerne til udrulning af den åbne skole har været begrænsede. Det har i flere kommuner betydet, at man ret systematisk har valgt at satse på at samarbejde med de i forvejen velfungerende og ofte ret store idrætsforeninger med henblik på, at de kan fungere som lokomotiver i forhold til at få samarbejdet med skolerne op at køre.

Udfordringen med denne tilgang er, at det ofte betyder, at eleverne tilbydes en ret begrænset palet af idrætter – og ofte nogle, de allerede har prøvet kræfter med. Fremadrettet bør det være et opmærksomhedspunkt, at hvis man f.eks. ønsker at få de ældste elever ind i foreningslivet, ligger der et stort potentiale i at få aktiveret foreninger, der repræsenterer mindre idrætter. Hvis disse foreninger fremadrettet skal være væsentlige aktører i udrulningen af den åbne skole, kræver det en tilførsel af ressourcer og know-how, som man i kommunerne har opsamlet gennem samarbejdet med mere etablerede foreninger.

De mindre idrætter er nemlig helt centrale, hvis man også ønsker, at stadig flere af de børn og unge, der har prøvet kræfter med de traditionelle idrætter, fremadrettet skal blive aktive i foreningsidrætten.

Det går i den rigtige retning med stadig større hastighed

– en perspektiverende epilog

Vi lever i en verden, der er kendetegnet ved eksponentiel vækst i viden – forstået på den måde, at den tilgængelige viden fordobles hvert år. Noget lignende gælder for bevægelse i skolen, aktiv undervisning og den åbne skole. Det sidste års arbejde med *Skole og foreningsliv i bevægelse* peger på, at der eksisterer langt mere viden omkring sammenhængen mellem bevægelse, læring og trivsel. Der skabes stadig flere konkrete og kreative initiativer, der implementerer bevægelse i skoledagen, og der dannes myriader af lokale projekter, hvor skoler og idrætsforeninger udvikler modeller, der giver mening og værdi for begge parter.

Udtrykt lidt anderledes er den virkelighed, vi oplever ved afslutningen af et projekt i 2016 grundlæggende anderledes end den virkelighed, vi mødte, da vi begyndte på projektet i sommeren 2015.

Der sker mange spændende ting over hele landet og vores håb er, at de modeller og aktiviteter, der er skitseret i denne publikation, kan være med til at sætte yderligere turbo på bevægelse og medvirke til at kvalificere samarbejdet mellem landets skoler og idrætsforeninger.

Arbejdet med projektet har kun styrket os i oplevelsen af, at et styrket samarbejde skaber værdi for såvel skoler, foreningslivet som elever, særligt for:

- * Den gruppe af elever, der har brug for at blive eksponeret til anderledes læringsrum og -stile.
- * Den gruppe af elever i udskoling, som kan betegnes som særdeles kompetente bevægelsesøkonomer.
- * Den gruppe af 'perfekte piger', der har brug for at blive hevet ud af deres komfortzone for efterfølgende at konstatere, at de overlevede.
- * De elever, som ikke naturligt søger ind i foreningslivet.
- * De små idrætter, som får en unik chance for at profilere sig i forhold til potentielle udøvere og etablering af nye lokale foreninger på og omkring skolerne.

Da folkeskolereformen blev lanceret, var der mange, der pegede på, at det ville betyde store ændringer for foreningsidrætten. De ser ud til at få ret, men noget tyder på, at udviklingen går i en lidt anderledes retning, end de havde forestillet sig.

Den åbne skole er med til at forandre børns og unges relation til foreningsidrætten i Danmark, når:

- * Lokale foreninger tænker ud af boksen og f.eks. mobiliserer ungdomsmedlemmer til at stå for foreningsaktiviteter i frikvartererne, får deres senior-medlemmer til at stå for såvel korte som længere idrætsintroducerende forløb samt lokalt koordinerer og samarbejder med andre foreninger.
- * Kommunen vedholdende italesætter mulighederne i åben skole, yder en aktiv indsats for at tilføre specielt de mindre idrætter ressourcer samt sørger for tydelige rammer omkring støttemuligheder.

- * Nationale organisationer på idrætsområdet vælger at have et fokus på for det første at understøtte det potentiale, der ligger i de mindre idrætter – f.eks. defineret som de idrætter, der organiserer mindre end fem pct. af en årgang⁴. For det andet udvikler modeller, der understøtter arbejdet med at etablere selvstændige foreninger og/eller foreningsatelitter, der letter brobygningen ind i foreningslivet.

Potentialet for foreningerne gælder både i forhold til kvaliteten af tilbuddet, som udfordres i mødet med

den pædagogiske og didaktiske faglighed i skolen, men også forstået som de muligheder, som åbne skole giver i forhold til at skabe variation i børn og unges idrætsdeltagelse. Noget, der er helt afgørende, hvis man i landets idrætsforeninger ønsker at nå de ca. 20 pct. af eleverne på mellemtrinnet og de 40 pct. i udskolingen, der aktuelt ikke er foreningsaktive.

Måske viser det sig, at folkeskolereformen reelt er en gave til idrætsforeningerne. Det vil kun fremtiden vise, men muligheden er der!

⁴ Dette gælder pt. for fodbold, svømning, gymnastik, håndbold, badminton, dans, kampsport og ridning.

Litteratur

Dansk Skoleidræt og Trygfonden (2016): *Bevægelse i skoledagen 2016*, udarbejdet af Oxford Research for Dansk Skoleidræt og Trygfonden

Grube, K. & Østergaard, S. (2015): *Børneliv version 2.0 – perspektiver på tweens, fritidsliv og trivsel*, Ungdomsanalyse.nu

Juul, K. & Østergaard, S. (2016): *Børn og unges motionsvaner og skoleforenings-samarbejder i otte kommuner*, Center for Ungdomsstudier (CUR)

Juul, K. & Østergaard, S. m.fl. (2015): *Skole og foreningsliv i bevægelse – et baggrundsnotat*, sept. 2015, Center for Ungdomsstudier (CUR)

Juul, K. & Østergaard, S. (2016): *Ung i en præstationskultur – jagten på kontrol, tryghed og frikvarter*, Ungdomsanalyse.nu

Nielsen, M. (2016): *The effect of classroom based physical activity on cognition and academic achievement*, ph.d.-afhandling, Syddansk Universitet

Pilgaard, M. (2016): *Sport og motion i danskernes hverdag*, Idrættens Analyseinstitut

Pilgaard, M. & Rask, S. (2016): *Danskernes motions- og sportsvaner 2016*, Idrættens Analyseinstitut

Pless, M. & Kofoed, K.: (2016): *Elevs læring i den åbne skole*, Center for Ungdomsforskning

Undervisningsministeriet (UVM): *Bekendtgørelse af lov om Folkeskolen, § 3, stk. 4-5*

Skoler og foreninger i bevægelse mod og med hinanden! Muligheder og udfordringer i mødet med den åbne skole

Af Kirsten G. Juul & Søren Østergaard, Center for Ungdomsstudier (CUR) * Udarbejdet i samarbejde med DIF og DGI og støttet af Nordea-fonden * © Center for Ungdomsstudier (CUR) 1. udgave, 1. oplag, 2017 * Fotos: Jan Christensen, Dansk Håndboldforbund: Forsidebillede, side 4 og side 40. Øvrige fotos: Center for Ungdomsstudier (CUR), DGI og Pixabay.com * Grafisk tilrettelæggelse: D-GRAFISK, David Lund Nielsen. * Tryk: LaserTryk.dk

Svanemærket tryksag
5041 0826 LaserTryk.dk

NORDEA
FONDEN
Vi støtter gode liv